

Hundra år med skyddsombud

Ar 1912 infördes en bestämmelse i den dåvarande arbetarskyddslagen som gav arbetstagarna rätt att utse ombud i syfte att förebygga olyckor. Detta var början till dagens skyddsombud.

I slutet av 1970-talet fick skyddsombuden större rättigheter och möjlighet att vara med redan vid beslut och planering. Det är välkänt att skyddsombud har rätt att stoppa arbetet om det föreligger omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv eller hälsa.

Enligt arbetsmiljölagen ska skyddsombud utses på alla arbetsplatser med fem eller fler anställda. Alla arbetsplatser med minst 50 arbetstagare ska ha en skyddskommitté. I landstingsvärlden har parterna träffat ett avtal som innebär att skyddskommittén ersatts av en samverkansgrupp där medbestämmandefrågor hantearas.

Tyvärr har det lett till att arbetsmiljöfrågorna ofta försvinner bland andra frågor om omorganisering, sparbetning med mera. Även om det var LO-grupperna i industrin som riskerade död och lem-lästning i arbetsolyckor så har många läkare avlidit i sjukdom ådragen i arbetet. Det finns uppgifter om att tio procent av dem dog i tbc innan verkamma tuberkulostatika hade introducerats.

Inom läkarkåren finns tendenser till en »boy scout«-anda. Ibland verkar det som om läkare inte har haft några arbetsmiljöproblem över huvud taget. Inget kan vara mer felaktigt. Inom sjukvården finns många typer av arbetsmiljöproblem som joniserande strålning från röntgen och isotoper, möjliga och tränga lokaler, oökväma arbetsställningar, tunga lyft, skiftarbete samt farliga och allergiframkallande kemikalier och läkemedel.

Hot och våld har ökat inom sjukvården liksom i samhället i övrigt, och personalen drabbas av både fysiska och psykiska skador. Flera exponeringar i sjukvården som joniserande strålning, nattarbete i kombination med stress och vissa infektioner kan påverka graviditet och foster negativt.

Det största arbetsmiljöproblemet är numera de psykosociala, och de har successivt förvärrats. Sparbetning, personalneddragningar och brist på vårdplatser pressar sjukvårdspersonalen allt hårdare.

Mycket av arbetet i sjukvården, inte minst på akutmottagningarna, karaktäri-

seras av den skadliga kombinationen höga krav, låg kontroll och dålig social support. Kraven är höga då det ofta rör sig om svårt sjuka patienter med flera sjukdomar och som kräver en mycket bred kunskap för att kunna ge rätt behandling.

Sjukvårdspersonalen saknar vidare kontroll, då det saknas tillräckligt med vårdplatser. Den sociala supporten fallerar i en arbetssituation som ofta ger upphov till konflikter. Risken för bland annat hjärtinfarkt ökar i en sådan miljö.

En god arbetsmiljö är hälsofrämjande, och arbetsgivarna tjänar på att personalen är frisk. Sjuka medarbetare ger produktionsbortfall och kostnader för rekrytering. Således borde en god arbetsmiljö i sjukvården också vara i politikernas och höga chefers intresse.

I politikerstyrda organisationer ska det också vara självklart att följa de lagar som partikamraterna i riksdagen stiftat.

Konstigt nog finns inte något stort intresse för arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter på den högsta nivån i landstingen.

I Sverige hade arbetsmiljöarbetet ett uppsving under 1970- och 1980-talet. Sedan kom 1990-talets sparbetning med nedmontering av arbetsmiljöarbetet med bland annat indragning av statsbidragen till företagshälsovården. Kulmen kom när Arbetslivsinstitutet lades ned.

Ibland känns det som om somliga politiker inte har velat ta i ordet arbetsmiljö med tång. Vissa politiker verkar dock ha kommit till insikt om att ett längre arbetsliv – kanske ända till 75-årsåldern – förutsätter en hälsofrämjande arbetsmiljö med exempelvis större delaktighet och lagom arbetsbelastning.

Skyddsombuden är statens gratisarbetande folkhälsoarbetare och arbetsgivarens hjälpreda, säger Maria Steinberg, jurist som disputerat på skyddsombud. Glädjande nog finns det många duktiga och engagerade skyddsombud bland läkarna.

På flera sjukhus i landet har läkar-skyddsombud kontaktat Arbetsmiljöverket för inspektion på grund av problem med överbeläggningar. Det har lett till att landstingen fått betala viten, eller fått hot om vite om problemen inte åtgärdas.

Att vara skyddsombud är ett enormt intressant och givande arbete för att förebygga olyckor och ohälsa. Det behövs fler skyddsombud – bli skyddsombud! ■

»Att vara skyddsombud är ett enormt intressant och givande arbete för att förebygga olyckor och ohälsa.«

Anna Rask-Andersen
professor i yrkesmedicin
samt ordförande

i Läkarförbundets arbetslivsgrupp
anna.rask-andersen@medsci.uu.se

Varje vecka skriver representanter för Sveriges Läkarförbund.

